

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2022
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ/ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α

A1. Ο συγγραφέας, παραθέτοντας τους λόγους που καθιστούν απαραίτητη την ιστοριογνωσία, αναφέρει ότι η γλώσσα και κυρίως η κοινωνική οργάνωση, το αξιακό μας σύστημα και οι αντιλήψεις που διαθέτουμε μας έχουν κληροδοτηθεί από τους προγόνους μας. Άλλωστε, η γνώση του παρελθόντος μέσα από τη ζωή και τα έργα των προγόνων συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση του παρόντος και στην αποφυγή επανάληψης εσφαλμένων επιλογών. Έτσι, η ιστορία προάγει την ατομική και εθνική αυτογνωσία, επαναπροσδιορίζοντας τη συνείδηση και τους στόχους των επερχόμενων γενεών.

(79 λέξεις)

ΘΕΜΑ Β

B1.

α. Λάθος

β. Λάθος

γ. Σωστό

δ. Σωστό

ε. Σωστό

B2.

α. Ο τίτλος του **κειμένου Ι** είναι ερωτηματικός, περιεκτικός και ρηματικός, αξιοποιώντας την αναφορική λειτουργία της γλώσσας. Το ερώτημα που τίθεται έχει σκοπό να προσελκύσει το ενδιαφέρον του

αναγνώστη και να προκαλέσει τον προβληματισμό του σχετικά με την ανάγκη απόκτησης ιστορικής γνώσης. Η χρήση του α' πληθυντικού προσώπου («μαθαίνουμε»), σε συνδυασμό με την υποτακτική, προσδίδει στο ύφος καθολικότητα, παραστατικότητα, ζωντάνια και αμεσότητα, καθώς δημιουργείται η εντύπωση ενός διαλόγου με τον δέκτη. Παράλληλα, ο συγκεκριμένος τίτλος είναι εύστοχος γιατί προϊδεάζει για το περιεχόμενο του κειμένου που θα ακολουθήσει, καθιστώντας το πιο εύληπτο για τον αναγνώστη.

β. Ο συντάκτης του κειμένου, με τη χρήση του ευθέος λόγου στο τέλος της πρώτης παραγράφου («Γιατί, κύριε ... μέλλον») προσδίδει αμεσότητα και ζωντάνια στο κείμενο, ενώ ο διαλογικός χαρακτήρας που επικρατεί σε αυτό το σημείο κάνει το ύφος πιο παραστατικό και διεγείρει τη φαντασία του αναγνώστη κάνοντας τον να αναπλάσει νοερά τη συγκεκριμένη σκηνή. Παράλληλα, η αυτούσια μεταφορά των λόγων κάνει το περιεχόμενο του αποσπάσματος πιο αυθεντικό και αξιόπιστο.

B3.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η Κική Δημουλά επιδιώκει να προβληματίσει και να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη σχετικά με τον ρόλο που διαδραματίζει η επέτειος στην προσπάθεια διατήρησης της ιστορικής μνήμης. Για να επιτύχει το σκοπό της χρησιμοποιεί μια πλειάδα κειμενικών δεικτών.

- **Επανάληψη** («γενέθλια γενέθλια γενέθλια», τρεις φορές η λέξη «επέτειος»). Δίνει έμφαση στον λόγο και τονίζει την αλληλουχία των γιορτών που πιστοποιεί το πέρασμα του χρόνου αλλά και την ανάγκη ύπαρξης επετείων ως μέρες συνειδητοποίησης και κοινωνικοποίησης.
- **Πρωτοπρόσωπη αφήγηση** («Για να επανέλθω...», «Για να δώσω...»). Το ύφος αποκτά έναν προσωπικό, εξομολογητικό τόνο, οι σκέψεις εξωτερικεύονται με τη μορφή ενός εσωτερικού μονολόγου που τονίζει τη σημασία όσων αναφέρονται.
- **Αποσιωπητικά** («να ξεχαστούν...»). Στο κείμενο προσδίδεται ένας υπαινικτικός χαρακτήρας, η συγγραφέας δεν ξεχνά αλλά και δεν

θέλει να μιλήσει για όσα θυμάται συγκινώντας το αναγνωστικό κοινό.

- **Συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας με μεταφορές** («είναι δωρεάν μεταφορικό μέσο») και **προσωποποιήσεις** («Παρελεύονται οι Θερμοπύλες»). Το ύφος του κειμένου γίνεται πιο γλαφυρό, παραστατικό και ζωντανό, περνώντας με σαφή και εικονοπλαστικό τρόπο το μήνυμα για τη διαχρονική αξία των επετείων.
- **Ασύνδετο σχήμα** («Τιμά τους ήρωες,...άγνωστο στρατιώτη»). Ο λόγος αποκτά ένταση και ασθματικότητα, το ύφος γίνεται κοφτό και ταχύ συμπυκνώνοντας ποικίλα νοήματα στην προσπάθεια της Δημουλά να αναδείξει την πολυδιάστατη σημασία της επετείου.

(**ΠΡΟΣΟΧΗ:** Η παράθεση όλων των παραπάνω γλωσσικών επιλογών είναι ενδεικτική και εν πολλοίς διδακτική. Για μια πλήρως αποδεκτή απάντηση αρκεί η χρήση τριών (3) από αυτές).

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Το διήγημα αναφέρεται σε ένα «ταγάρι» το οποίο αποτελεί οικογενειακό κειμήλιο και λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος τεσσάρων διαφορετικών γενεών της ίδιας οικογένειας (προγιαγιά, γιαγιά, μητέρα, κόρη). Η αφηγήτρια/κόρη, με πρωτοπρόσωπη αφήγηση, που χαρίζει στο κείμενο έναν έντονα εξομολογητικό χαρακτήρα και αντίστοιχη αμεσότητα («Το βρήκα...έδειξα...Δεν ξέρω»), παρουσιάζει τις αντιδράσεις που προκάλεσε στην ίδια και στη μητέρα της η ανακάλυψη του ταγαριού. Παράλληλα, η έντονη χρήση μικροπερίοδου λόγου στις δύο πρώτες παραγράφους του κειμένου επιτείνει την προφορικότητα του ύφους, ενώ ο ευθύς λόγος με τον οποίο μεταφέρονται αυτούσια τα λόγια της γιαγιάς, σε συνδυασμό με την τελευταία ερώτηση («Πράγματα για μια ζωή», «Γιατί τι θα έχω παραπάνω εκεί;») δίνουν στο κείμενο δραματικότητα, τονίζοντας την απарέσκεια της για το σύγχρονο αστικό περιβάλλον. Σημαντικές είναι και οι αναδρομές στο παρελθόν («Το είχε φτιάξει ... προίκα της», «τα νυχτέρια ... με το φως του λυχναριού», «Στα φοιτητικά της χρόνια ... οικολογικές ανησυχίες επίσης.») που φανερώνουν στοιχεία της οικογενειακής παράδοσης – προίκα – αλλά και

τον τρόπο που χρησιμοποιήθηκε το ταγάρι σε διαφορετικές περιόδους. Τέλος, η περιγραφή («Ήταν βαμμένο με φυτικές βαφές και είχε ωραία λαμπερά σχέδια») υπογραμμίζει τη διαχρονική αξία και ομορφιά του συγκεκριμένου αντικειμένου που ενώνει γυναίκες διαφορετικών γενεών και αντιλήψεων στο πλαίσιο της οικογενειακής παράδοσης.

Προσωπικά, αν βρισκόμουν στη θέση της αφηγήτριας, θα θεωρούσα μεγάλη τύχη να βρεθεί στα χέρια μου ένα τέτοιο κειμήλιο οικογενειακής παράδοσης. Νιώθω ότι οι μνήμες που κουβαλούν αντικείμενα αυτού του είδους και το συναισθηματικό φορτίο που μεταφέρουν θα μου επιτρέψουν να συνδεθώ αμεσότερα με το παρελθόν της οικογένειάς μου, να καταλάβω και να εκτιμήσω σαφώς καλύτερα τους προγόνους μου.

(Προσοχή: Η απάντηση είναι μεγαλύτερη από το όριο που τίθεται στο κριτήριο, καθώς παρουσιάζονται περισσότεροι από τρεις (3) κειμενικοί δείκτες. Η χρήση και ορθή δικαιολόγηση αυτών ακριβώς που ζητά η εκφώνηση (3) είναι υπεραρκετή).

ΘΕΜΑ Δ

Δ1.

Τίτλος: Βιώνοντας την ιστορική γνώση

Ενδεικτικός πρόλογος: Τα τελευταία χρόνια, με δεδομένη τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και την επικράτηση ενός τεχνοκρατικού μοντέλου ζωής, όλο και περισσότεροι άνθρωποι – ιδιαιτέρως νέοι – αμφισβητούν την αξία των θεωρητικών σπουδών και κυρίως την ανάγκη απόκτησης ιστορικής γνώσης. Σε σχετικό του κείμενο, ακριβώς για την αξία αυτής της γνώσης, ο Ρ. Αλβανός επισημαίνει: «Αξίζει να μαθαίνουμε για αυτούς τους νεκρούς. Αξίζει να γνωρίζουμε τι έκαναν, πώς σκέφτονταν, πώς ζούσαν», αναφερόμενος στους προγόνους μας. Πρόκειται για μια σαφώς ενδιαφέρουσα και σημαντική θέση που οφείλουμε να κατανοήσουμε βαθύτερα.

Α΄ Ζητούμενο: Αξία ιστορικής γνώσης

- Η ιστορική γνώση συμβάλλει στην κατανόηση των σύγχρονων κοινωνικών συνθηκών, των αξιών και των αντιλήψεων που χαρακτηρίζουν την εποχή μας.
- Συντελεί στην αποφυγή επανάληψης σφαλμάτων του παρελθόντος και στη δημιουργία σταθερών βάσεων για τη μελλοντική πορεία και εξέλιξη των κοινωνιών.
- Η πείρα του παρελθόντος προσφέρει παραδείγματα προς μίμηση ή προς αποφυγή και αποτελώντας πηγή γνώσης πρακτικά βοηθά τον άνθρωπο να βρει τον δρόμο του.
- Το άτομο αποκτά αυτογνωσία αλλά και υγιή εθνική συνείδηση, απορρίπτοντας φανατισμούς και μισαλλοδοξίες του παρελθόντος, μακριά από στερεότυπα για αλλοεθνείς/αλλόθρησκους. Έτσι αποκτά μια σύγχρονη, διεθνιστική αντίληψη που προάγει το πνεύμα συνεργασίας, αλληλεγγύης και ειρήνης μεταξύ των λαών.
- Η ουσιαστική γνώση της ιστορίας μας επιτρέπει να αντιλαμβανόμαστε τα αίτια και τις αφορμές των γεγονότων, καλλιεργεί την κριτική σκέψη που βοηθά το άτομο να ολοκληρωθεί ως προσωπικότητα.
- Ο άνθρωπος, ως κοινωνικό και πολιτικό όν, αντιλαμβανόμενος τη αρραγή σύνδεση παρελθόντος και παρόντος, ενεργοποιείται πολιτικά και προσπαθεί – με βάση και τα διδάγματα της ιστορίας – να εξασφαλίσει ένα καλύτερο μέλλον για τον ίδιο και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.
- Η ιστορία, μέσα από την αναφορά σε καλλιτεχνικά δημιουργήματα αλλά και επιστημονικά ευρήματα του παρελθόντος, μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για τις μελλοντικές γενιές.

Μεταβατική παράγραφος (προαιρετική): Όλα τα παραπάνω καθιστούν αυταπόδεικτη την αξία της ιστορικής γνώσης και της βαθύτερης επαφής με τα επιτεύγματα των προγόνων μας. Για να συμβεί, όμως, αυτό είναι απαραίτητη η βιωματική επαφή με το παρελθόν.

Β' Ζητούμενο: Βιωματικοί τρόποι ανάπτυξης του ενδιαφέροντος για το ιστορικό παρελθόν.

- Το οικογενειακό περιβάλλον οφείλει να ωθεί το παιδί, από μικρή ηλικία, στην ενασχόληση με θέματα που σχετίζονται με την ιστορία και την παράδοση. Αυτό μπορεί να συμβεί μέσα από οικογενειακές εκδρομές και επισκέψεις σε μουσεία ή άλλους χώρους αρχαιολογικού περιεχομένου. Παράλληλα, χρήσιμη θα ήταν και η επαφή με τον τόπο καταγωγής των γονέων και τις παραδόσεις του.
- Το σχολείο είναι απαραίτητο να αναβαθμίσει τον τρόπο που διδάσκεται το μάθημα της ιστορίας. Προς αυτή την κατεύθυνση θα ήταν εξαιρετικά ωφέλιμη η χρήση της τεχνολογίας και του διαδικτύου με την παρακολούθηση στοχευμένων βίντεο και ντοκιμαντέρ αλλά και με την ανάθεση εργασιών που θα κάνουν το μάθημα πιο διαδραστικό.
- Η διδασκαλία του μαθήματος πρέπει να γίνεται με ουσιαστικό τρόπο, απαλλαγμένη από τον «βραχνά» της στείρας αποστήθισης. Μέσα από τον διάλογο και την ενεργή συμμετοχή των μαθητών στο μάθημα, ο καθηγητής θα προωθεί την ουσιαστική γνώση, την κατανόηση ιστορικών συνθηκών και αποφάσεων, καθώς και τη συνειδητοποίηση των εκάστοτε συνεπειών τους.
- Το μάθημα πρέπει να αναδεικνύει τη σύνδεση παρόντος-παρελθόντος, ενώ μπορεί να γίνει και διαθεματικό, συνδεδεμένο με άλλα μαθήματα (π.χ. γεωγραφία, λογοτεχνία κ.α.).
- Η κάθε σχολική μονάδα έχει χρέος να οργανώνει και να προετοιμάζει με τον κατάλληλο τρόπο εκδρομές σε μουσεία, μνημεία και περιοχές ιστορικού ενδιαφέροντος με τρόπο που η περιήγηση σε αυτούς θα καθίσταται ελκυστική για τους μαθητές.
- Είναι σημαντικό να αναβαθμιστούν οι διάφορες σχολικές εορτές που τιμούν εθνικές επετείους, ώστε η παρακολούθησή τους να πάψει να αποτελεί μια τυπική υποχρέωση αλλά να συμβάλει στη βιωματική μάθηση.
- Το άτομο μπορεί να παρακολουθήσει ταινίες και θεατρικές παραστάσεις που θα διεγείρουν το ενδιαφέρον του για την ιστοριογνωσία ή να διαβάσει λογοτεχνικά κείμενα αντίστοιχου περιεχομένου.
- Μπορούμε να συμμετέχουμε σε πολιτιστικούς συλλόγους που δραστηριοποιούνται στον δήμο/περιοχή μας και συμβάλλουν με

τον τρόπο τους στη διατήρηση και ανάδειξη των παραδόσεων και των λαογραφικών στοιχείων.

Ενδεικτικός επίλογος: Συνοψίζοντας, καθίσταται μάλλον περιττή η υπενθύμιση της προφανούς σημασίας που έχει η ιστορική γνώση για την ατομική αλλά και εθνική αυτοσυνειδησία, όσο κι αν αυτή συχνά «συσκοτίζεται» από τις σύγχρονες κοινωνικοπολιτικές αντιλήψεις και – κυρίως - τις παθογένειες του εκπαιδευτικού συστήματος. Γι' αυτό και αποτελεί ατομικό καθήκον αλλά και χρέος της πολιτείας η καλλιέργεια μιας υγιούς σχέσης με το παρελθόν, ώστε να μοιάζει το μέλλον πιο ευοίωνο.

(Η διαχείριση του θέματος της έκθεσης δεν απαιτεί, ούτε φυσικά και είναι δυνατό, να συμπεριλάβει όλα τα παραπάνω. Η σωστή επιλογή μέσα από τα κείμενα του κριτηρίου και η πειστική δικαιολόγηση συγκεκριμένων ιδεών σε κάθε ζητούμενο – όχι πάνω από 3-4 – αρκούν για την παραγωγή μιας εξαιρετικής απάντησης).